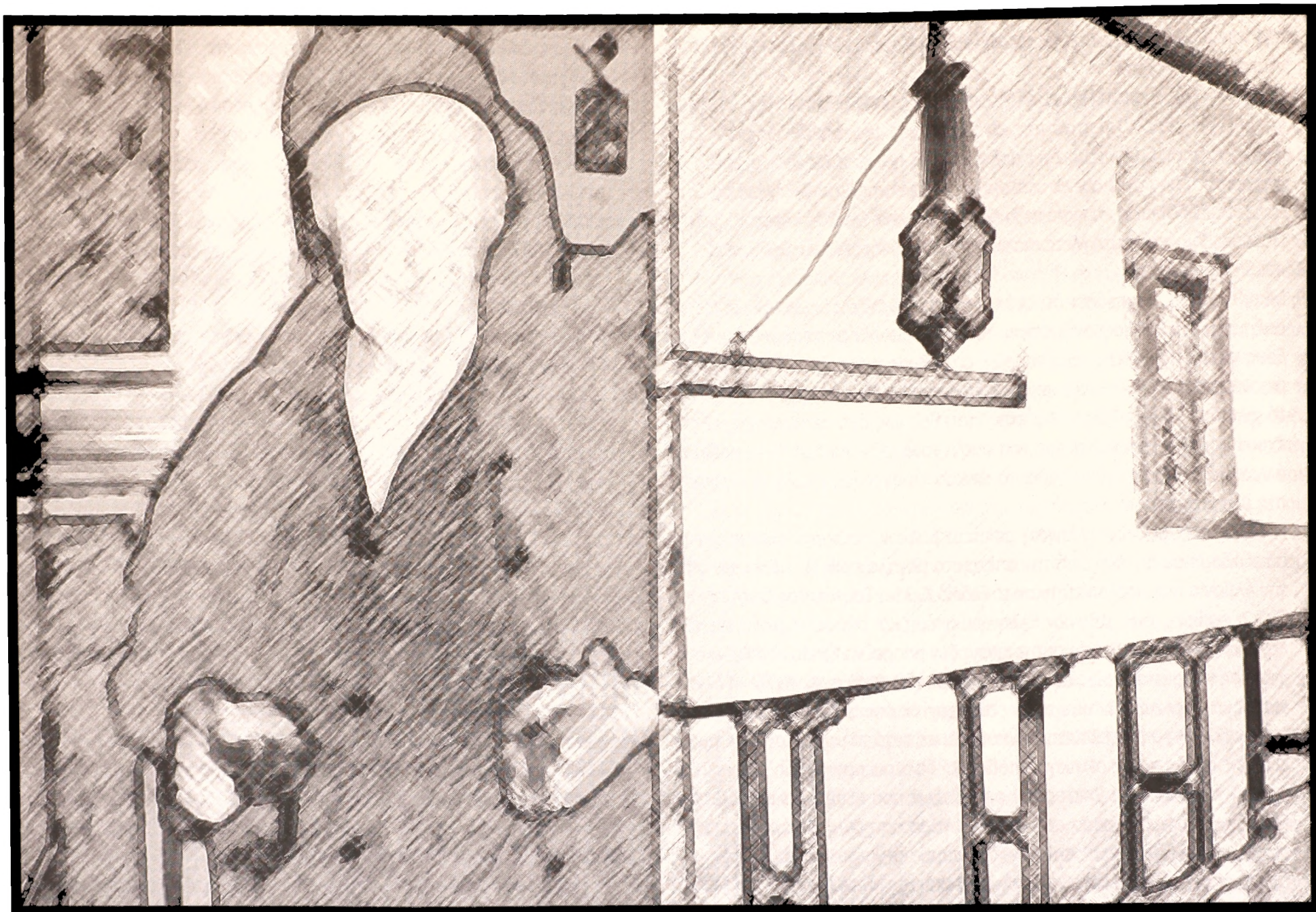

ΟΜΟΓΕΝΕΙΣ ΚΑΙ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑ: ΑΝΕΠΑΡΚΕΙΕΣ ΜΙΑΣ ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΜΕΝΗΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ

ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΤΣΙΟΥΚΑΣ

Ι. Εντοπισμός της έννοιας «ομογενής» στο ελληνικό δίκαιο ιθαγένειας.

Η έννοια «ομογενής», σε αντιδιαστολή με την έννοια «αλλογενής», και ο διαφοροποιητικός ρόλος της εν λόγω διάκρισης ως προς τα ζητήματα ιθαγένειας δεν αποτελούν πρωτοτυπία του ελληνικού δικαίου. Παρόμοιες προσεγγίσεις με αυτή της ελληνικής έννομης τάξης συναντώνται κατά κύριο λόγο στα δικαϊκά εκείνα συστήματα που, όπως και το ελληνικό, θεμελιώνουν στην αρχή της καταγωγής («*ius sanguinis*» ή «δίκαιο του αίματος») την πρόσβαση στην ιθαγένεια, καθώς και στις χώρες εκείνες που είχαν ανάλογες με τις ελληνικές ιστορικές εμπειρίες αναγνώρισης «ομογενών» ή «ομοεθνών» εκτός των εδαφικών τους συνόρων, λόγω είτε συνοριακών και συναφών πληθυσμιακών διευθετήσεων είτε της σημαντικής μετανάστευσης του πληθυσμού τους.¹

Το ελληνικό δίκαιο ιθαγένειας, στις απαρχές του ήδη, εισάγει και υιοθετεί ως θεμελιώδη τη διάκριση «ομογενοῦς-αλλογενοῦς», καθώς σε αυτή τη διάκριση βρίσκει έρεισμα η διαφοροποίηση της μεταχείρισης των αλλοδαπών ως προς το σύνολο των ζητημάτων που σχετίζονται με την ελληνική ιθαγένεια. Διαχρονικά δε, η αναγνώριση της ιδιότητας του ομογενοῦς σε αλλοδαπό συνιστά προϋπόθεση και κριτήριο για την προνομιακή του μεταχείριση στα ζητήματα αυτά, ενώ αναδεικνύεται σε «προθάλαμο» κτήσης της ιθαγένειας.²

Ο Γρηγόρης Τσιούκας είναι νομικός.

Η εν λόγω διάκριση διατρέχει όλη την ιστορία του ελληνικού δικαίου ιθαγένειας. Στο επαναστατικό Σύνταγμα της Επιδαύρου (1822) συναντάται ο όρος του «έξωθεν ελθόντος» σε αντιδιαστολή με τον όρο «ξένος». Ενώ ο «έξωθεν ελθών», δηλαδή ο χριστιανός ορθόδοξος που προέρχεται από τις Οθωμανικές περιοχές, εξομοιώνεται με τον αυτόχθονα κάτοικο της ελληνικής επικράτειας, εφόσον διαμένει στην Ελλάδα, για τον «ξένο», δηλαδή τον δυτικό φιλέλληνα, η Πολιτεία απλώς δεσμεύεται να εκδώσει νόμο για την πολιτογράφηση του.³ Η διαφοροποιημένη αυτή αντιμετώπιση εντοπίζεται δε, σε όλα τα σχετικά κανονιστικά κείμενα της περιόδου.⁴

Ειδικά ο όρος «ομογενής» κάνει την εμφάνισή του για πρώτη φορά στο Ηγεμονικό Σύνταγμα του 1832⁵ και καθιερώνεται ρητά, και σε αντιδιαστολή με τον όρο «αλλογενής», με τον Αστικό Νόμο του 1856, ο οποίος στο άρθρο 15 εδ. β', διαφοροποιεί τη χρονική προϋπόθεση για την πολιτογράφηση αλλοδαπού με κριτήριο την ιδιότητά του ως ομογενούς ή αλλογενούς.⁶

Η θεμελιώδης επιλογή του ελληνικού δικαίου ιθαγένειας να διακρίνει μεταξύ «ομογενών» και «αλλογενών» όχι μόνο δεν αίρεται με την πάροδο του χρόνου και τα κεφαλαιώδους για τη συγκρότηση του ελληνικού κράτους ιστορικά γεγονότα που μεσολαβούν, αλλά αποκτά στη συνέχεια και μια νέα διάσταση, η οποία αγγίζει πλέον όχι μόνο τους επιθυμούντες να αποκτήσουν την ελληνική ιθαγένεια αλλοδαπούς, αλλά και τους έλληνες πολίτες. Με το διάταγμα της 12/08/1927 εισάγεται στην ελληνική έννομη τάξη ο κανόνας περί αποβολής της ιθαγένειας όσων «αλλογενών» *Ελλήνων υπηκόων* εγκαταλείπουν το ελληνικό έδαφος χωρίς πρόθεση επανόδου. Ο κανόνας αυτός, του οποίου προφανής στόχευση είναι η αφαίρεση της ιθαγένειας των μελών μειονοτικών ομάδων, επαναλαμβάνεται στη ρύθμιση του περίφημου άρθρου 19 του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας του 1955 και καταργείται μόλις το 1998, χωρίς, ωστόσο, να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα που γεννήθηκαν από την επί δεκαετίες εφαρμογή του. Παρομοίως, η διάκριση «ομογενούς/αλλογενούς» εμφανίζεται να παίζει καθοριστικό ρόλο και στη διαδικασία του επαναπατρισμού των πολιτικών προσφύγων, που ρυθμίζεται με την Κοινή Υπουργική Απόφαση 10684/1983 και ρητά εξαιρεί από την εν λόγω διαδικασία τους «μη Έλληνες το γένος».⁷

Η τελευταία και σύγχρονη μας περίοδος του όρου «ομογενής» και της επίμαχης διάκρισης ξεκινά στις αρχές της δεκαετίας του 1990 και προσδιορίζεται, εν πολλοίς, από το μαζικό μεταναστευτικό ρεύμα προς τη χώρα μετά την κατάρρευση των σοσιαλιστικών καθεστώτων. Ένα ρεύμα που έφερε στην Ελλάδα πολλούς ανθρώπους, κυρίως από την Αλβανία και τις χώρες της πρώην Ε.Σ.Σ.Δ., οι οποίοι επικαλέστηκαν και επικαλούνται την ομογενειακή ιδιότητα προκειμένου να τύχουν ευνοϊκότερης μεταχείρισης σε σχέση με τους υπόλοιπους αλλοδαπούς που προσέφυγαν στην Ελλάδα επενδύοντας σε ένα καλύτερο μέλλον.⁸ Το αίτημα δε, της ευνοϊκότερης μεταχείρισης συμπυκνώθηκε, κατά κύριο λόγο, στην απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας, χωρίς να παραγνωρίζεται, βέβαια, και η διεκδίκηση διακριτικής μεταχείρισης σε σχέση με τους μη ομογενείς αλλοδαπούς όσον αφορά τη λήψη μέτρων επιβοηθητικών της ομαλής προσαρμογής και ένταξής τους στην ελληνική κοινωνία, όπως λ.χ. τη χορήγηση ειδικών τίτλων διαμονής, τις διαφόρων ειδών επιδοτήσεις που στοχεύουν στη στεγαστική τους αποκατάσταση ή τα διάφορα μέτρα που αποσκοπούν στην επαγγελματική τους αποκατάσταση, αιτήματα

στα οποία ο έλληνας νομοθέτης επιδεικνύει συχνότατα διάθεση ανταπόκρισης.⁹ Πριν την εξέταση της αντίδρασης της Πολιτείας στο κύριο αίτημα των ενδιαφερόμενων προσώπων, της απόκτησης δηλαδή της ελληνικής ιθαγένειας, σκόπιμο είναι να φωτιστεί η έννοια «ομογενής», όπως αυτή προσεγγίζεται, κυρίως, εκ μέρους της ελληνικής διοίκησης, και ειδικότερα από τις αρμόδιες για την ιθαγένεια αρχές.

II. Ορισμός της έννοιας

Παρότι ο επίμαχος και οι συναφείς του όροι απαντώνται, όπως προαναφέρθηκε, στις αρχές του ελληνικού δικαίου ιθαγένειας, ο νομοθέτης, με εξαίρεση ίσως των επαναστατικών συνταγμάτων που αναφέρονται σε θρησκευτικά, εδαφικά και γλωσσικά χαρακτηριστικά, δεν θέλησε έως σήμερα να ορίσει την έννοια ομογενής. Τούτο εξηγείται από την αξία που προσδίδει ο ίδιος στην ιδιότητα του ομογενούς ως προς την κτήση της ελληνικής ιθαγένειας, σε συνδυασμό με τον υπαρξιακό για την Πολιτεία χαρακτήρα που διαθέτει ο θεσμός της ιθαγένειας. Έχει δε, ως συνέπεια η έννοια του ομογενούς να βρίσκεται υπό συνεχή διαπραγμάτευση, καθώς η νοηματοδότηση και η οριοθέτησή της, όπως και τα κάθε φορά επικαλούμενα κριτήρια υπαγωγής σε αυτήν και η ιεράρχησή τους, εμφανίζονται να εξαρτώνται από τις προτεραιότητες και τις σκοπιμότητες της εκάστοτε συγκυρίας. Ένας δύσκολα διαπραγματεύσιμος ορισμός που ικανοποιεί τις ανάγκες μιας ορισμένης ιστορικής-πολιτικής συγκυρίας δεν θα ήταν, ενδεχομένως, πρόσφορος να ικανοποιήσει αντίστοιχες ανάγκες μιας άλλης στιγμής.¹⁰

Ενόψει της στάσης αυτής του νομοθέτη η θεωρία, η νομολογία, αλλά και η διοίκηση, που κυρίως ενδιαφέρει στο παρόν, κάλυπτε, διαχρονικά, και καλύπτει το κενό. Σε αυτό που όλοι συμφωνούν, επίσης διαχρονικά, είναι ότι ο όρος χρησιμοποιείται κυρίως για να χαρακτηριστεί ένα άτομο που «δεν έχει μεν ελληνική ιθαγένεια, άλλα έχει αντίθετα ελληνική εθνική καταγωγή». Είναι αυτονόητο, βέβαια, ότι παραλείπεται ως καταχρηστική η χρήση του όρου «ομογενής» για τους έλληνες πολίτες, που δεν εμπίπτουν στην κατηγορία του «αλλογενούς», για όσους, δηλαδή, έχουν και την ιδιότητα του έλληνα πολίτη και εθνική καταγωγή ελληνική.

Προκειμένου, ωστόσο, να αποφύγει κανείς τις ταυτολογίες, οφείλει να εξετάσει ποια είναι τα κριτήρια βάσει των οποίων αποδίδεται σε κάποιον η ιδιότητα του ομογενούς, καθώς και πως αυτά ιεραρχούνται.¹¹

Ανατρέχοντας σε σχετικές εγκυκλίους του Υπουργείου Εσωτερικών διαπιστώνει κανείς ότι η ελληνική διοίκηση αντιμετωπίζει, ιδίως μεταπολεμικά και κατόπιν της εμφύλιας σύγκρουσης, ως καθοριστικό για την αναγνώριση της ιδιότητας του ομογενούς το κριτήριο της «εθνικής συνείδησης».¹² Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται σε εγκύκλιο του 1993 «το Υπουργείο μας ανέκαθεν δέχεται ως κύριο κριτήριο προς διάκριση ομογενών και αλλογενών την ελληνική εθνική συνείδηση. Η φυλετική καταγωγή ή η εθνική προέλευση δεν προσδιορίζει την έννοια του ομογενούς ή αλλογενούς, αλλά αποτελεί επικουρικό στοιχείο συνεκτίμησης [...]».¹³ Και συνεχίζει η ίδια εγκύκλιος απαριθμώντας ενδεικτικά τις εκδηλώσεις εκείνες ενός προσώπου που μαρτυρούν την έλλειψη εθνικής συνείδησης (μη εγγραφή στα προξενικά μητρώα, μη τήρηση υποχρεώσεων απέναντι στις προξενικές αρχές, αποφυγή συμμετοχής σε εκδηλώσεις εθνικού ενδιαφέροντος, συμμετοχή σε οργα-

νώσεις και εκδηλώσεις που υπονομεύουν τα εθνικά μας θέματα κλπ). Παρομοίως, η εγκύκλιος του ν.2910/2001 αναφέρει και αυτή ως κύριο κριτήριο την εθνική συνείδηση και ορίζει ότι ομογενής είναι ο αλλοδαπός που συνδέεται με το ελληνικό έθνος με κοινή, συνήθως, ιστορία, γλώσσα και θρησκεία, με κοινές παραδόσεις, με κοινά ήθη και έθιμα.¹⁴ Στο ίδιο δε, μήκος κύματος κινείται και η εγκύκλιος εφαρμογής του νέου Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας (ν.3284/2004, νέος Κ.Ε.Ι.)¹⁵.

Και πράγματι υπάρχουν περιπτώσεις όπου φαίνεται η άποψη αυτή να ακολουθείται από τις αρμόδιες αρχές. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα άρνησης χορήγησης Ειδικού Δελτίου Ταυτότητας Ομογενούς (Ε.Δ.Τ.Ο.) σε Ουκρανό, ο οποίος προσκόμισε πιστοποιητικά ελληνικής καταγωγής αμφοτέρων των ανιόντων του εκδοθέντα σε ανύποπτο χρόνο από τις σοβιετικές αρχές, με την αιτιολογία της μη ύπαρξης ελληνικής εθνικής συνείδησης. Η έλλειψη εθνικής συνείδησης δε, στοιχειοθετήθηκε στη βάση της μη γνώσης της ελληνικής γλώσσας, ιστορίας, γεωγραφίας, ηθών, εθίμων κλπ.¹⁶

Από τα παραπάνω δίνεται η εντύπωση ότι για την απόδοση της ιδιότητας του ομογενούς προκρίνεται το «υποκειμενικό» κριτήριο της εθνικής συνείδησης και όχι το «αντικειμενικό» της καταγωγής. Τούτο καταδεικνύει, εκ πρώτης όψεως τουλάχιστον, μια ενδιαφέρουσα αντίφαση. Ενώ το δίκαιο της ελληνικής ιθαγένειας στηρίζεται στην καταγωγική αρχή (δίκαιο του αίματος), η πολιτική αναγνώρισης της ιδιότητας του ομογενούς και, κατ' επέκταση χορήγησης στους ενδιαφερόμενους της ελληνικής ιθαγένειας, εμφανίζεται να υιοθετεί διαφορετικές λογικές. Πόσο, όμως, αυτή η ανάγνωση των εγκυκλίων και των προαναφερόμενων διοικητικών πράξεων απηχεί με επάρκεια και εγκυρότητα την ακολουθούμενη πρακτική; Πως πραγματώνονται οι οδηγίες του Υπουργείου και σε τι πραγματικά συνίστανται αυτές κατά την εφαρμογή τους;

Η επαφή με την υλοποίηση της πολιτικής αναγνώρισης της ιδιότητας του ομογενούς στους ενδιαφερόμενους από τα αρμόδια όργανα δεν επαληθεύει πλήρως την προαναφερθείσα αντίφαση. Στην πράξη το κριτήριο της καταγωγής παραμένει βασικό και συχνά παρίσταται ως προϋπόθεση απαραίτητη προκειμένου να εξεταστεί το αίτημα αναγνώρισης της ιδιότητας του ομογενούς και, αναλόγως της ύπαρξης ή μη εθνικής συνείδησης στο πρόσωπο του ενδιαφερομένου, να ικανοποιηθεί ή όχι το αίτημά του. Στην πράξη ο ενδιαφερόμενος καλείται να στοιχειοθετήσει ελληνική καταγωγή και στη συνέχεια, εφόσον πληρείται αυτή η προϋπόθεση, να αποδείξει ελληνική εθνική συνείδηση. Ναι μεν η ύπαρξη ελληνικής καταγωγής δεν αρκεί από μόνη της ώστε να αποδοθεί στο ενδιαφερόμενο πρόσωπο το προνόμιο της ελληνικής ιθαγένειας, ωστόσο η ύπαρξη ελληνικής εθνικής συνείδησης στο ίδιο πρόσωπο είναι στοιχείο αδιάφορο, εφόσον δεν διαπιστώνεται προηγουμένως η ελληνική εθνική καταγωγή του. Αν η ομογενειακή ιδιότητα προβάλλει ως προθάλαμος της ιθαγένειας, η ελληνική καταγωγή προβάλλει ως προθάλαμος της ομογενειακής ιδιότητας.

Τούτο συνάδει, άλλωστε, και με τις απόψεις, που κατά καιρούς εκφράζονται, αναλόγως της θεωρητικής-ιδεολογικής προσέγγισης της συγκυρίας και του εμπλεκόμενου φορέα, οι οποίες προτάσσουν ως κύριο κριτήριο το «φυλετικό-καταγωγικό-αντικειμενικό», καθώς παρέχει εχέγγυα ασφάλειας και αντικειμενικότητας και συστηματικά παρίσταται ως συνεπέστερο με το ελληνικό

δίκαιο ιθαγένειας, ως αυτό έχει σήμερα. Δεν μπορεί, ωστόσο, να παραλείψει κανείς ότι η προσέγγιση αυτή διαθέτει μια έντονα φυλετιστική διάσταση, η οποία σκιάζει άλλους τομείς του δικαίου ιθαγένειας, αλλά και της κοινωνικής και πολιτικής πραγματικότητας, και δεν επιτρέπει τον εκσυγχρονισμό του ελληνικού δικαίου ιθαγένειας ώστε να ανταποκριθεί στις ανάγκες ένταξης στην ελληνική κοινωνία των χιλιάδων μεταναστών, ανεξαρτήτως της εθνικής τους καταγωγής, που συμπληρώνουν πια περισσότερο από δέκα έτη διαβίωσης στη χώρα, προγραμματίζουν τη μελλοντική ζωή, τόσο τη δική τους όσο και των παιδιών τους, στην Ελλάδα και διαμορφώνουν με το πέρασμα του χρόνου μια πολιτικά προσδιορισμένη ελληνική εθνική συνείδηση.

III. Πολιτική ιθαγένειας απέναντι στους ομογενείς. Αντιμετώπιση πολλαπλών ταχυτήτων.

Όπως, ήδη, έχει επισημανθεί η ιδιότητα του ομογενούς καθιστά, διαχρονικά, προνομιακή την αντιμετώπιση του αλλοδαπού που επιθυμεί να αποκτήσει την ελληνική ιθαγένεια σε σχέση με τον αλλογενή, τόσο σε επίπεδο ρύθμισης όσο και στην πράξη. Σε επίπεδο ρύθμισης αυτή η διακριτική μεταχείριση αποτυπώνεται δε, αφενός με τη θέσπιση διαδικασιών καθορισμού/διαπίστωσης της ιθαγένειας των αλλοδαπών κατιόντων ελλήνων πολιτών, αφετέρου με τη διακριτή διαδικασία της πολιτογράφησης ομογενούς και βρίσκει συνταγματικό έρεισμα στη διάταξη του άρθρου 108 του Συντάγματος, που προβλέπει την υποχρέωση μέριμνας εκ μέρους της Πολιτείας για τον απόδημο ελληνισμό.

Αυτό που, όμως, έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον είναι ότι η προνομιακή αυτή αντιμετώπιση εμφανίζεται πολλαπλών ταχυτήτων με κύριο διαφοροποιητικό κριτήριο τη χώρα προέλευσης του ενδιαφερομένου. Το φαινόμενο αυτό, το οποίο αφορά τόσο τη νομική ρύθμιση, όσο και τη διοικητική πρακτική, και το οποίο εντοπίζεται σε πολλές ιστορικές περιόδους¹⁷, παρουσιάζεται τα τελευταία 15 χρόνια με μεγαλύτερη ένταση. Στην προαναφερθείσα υποταγή της έννοιας ομογενής στις προτεραιότητες και σκοπιμότητες της συγκυρίας ήρθε να προστεθεί και η υποταγή, σε ανάλογα κριτήρια, των διαδικασιών απόκτησης της ιθαγένειας από τους αναγνωρισθέντες ως ομογενείς. Η εξέταση και η σύγκριση της αντιμετώπισης, που επιφυλάχθηκε στο αίτημα για απόκτηση ιθαγένειας, το οποίο διατυπώθηκε από τις δύο κύριες ομάδες ομογενών που βρέθηκαν στην Ελλάδα μετά το 1990, δηλαδή στους ομογενείς από τις χώρες της πρώην Ε.Σ.Σ.Δ. και τους ομογενείς από Αλβανία, είναι αποκαλυπτική.

1) Η περίπτωση των ομογενών από την πρώην Ε.Σ.Σ.Δ.

α. Στατιστικά στοιχεία.

Από το 1985 και μετά αρχίζουν προοδευτικά να αυξάνονται οι αφικνούμενοι στην Ελλάδα Σοβιετικοί πολίτες, οι οποίοι είτε διατείνονται είτε αναγνωρίζονται από τις ελληνικές αρχές ως έχοντες την ιδιότητα του ομογενούς, με κριτήρια τα οποία, παρά τα λεγόμενα περί εθνικής συνείδησης, δεν είναι και τόσο σαφή στην πράξη. Το κύμα αυτό της επονομασθείσας «παλιννόστησης» βαίνει διογκούμενο προς τα τέλη της δεκαετίας του '80, και πολύ περισσότερο στις αρχές της δεκαετίας του '90, ενώ αρχίζει να παρουσιάζει ύφεση από τα μέσα της ίδιας δεκαετίας και μετά. Σύμφωνα με τα στοιχεία της απογραφής που διενήργησε η τότε Γενική Γραμματεία Παλιννοστούντων Ομογενών του Υπουργείου Μακεδονίας-Θράκης, οι ομογενείς που εισέρχονταν στην Ελλάδα

από τις χώρες της πρώην Ε.Σ.Σ.Δ., είτε με θεώρηση εισόδου παλιννόστησης είτε με τουριστική θεώρηση, καταγράφονται σε 169 το 1987, ανέρχονται σε 25.720 το 1993 για να κατέλθουν σε 4.676 το 1999. Το σύνολο δε, των ανθρώπων που έφυγαν από τις χώρες αυτές για να εγκατασταθούν μόνιμα στην Ελλάδα μεταξύ 1987 και Οκτωβρίου 2000, συνυπολογιζομένων 10.000 στην Κύπρο, 7.000 στη Δ. Ευρώπη και ενός ποσοστού στατιστικής απόκλισης 5%, υπολογίζεται σε 180.000¹⁸.

Από αυτούς τους περίπου 180.000 ανθρώπους, σύμφωνα με ανεπίσημα στοιχεία του ΥΠ.ΕΣ.Δ.Δ.Α, υπολογίζεται ότι απέκτησαν την ελληνική ιθαγένεια από τις κατά τόπους αρμόδιες υπηρεσίες, την ίδια περίοδο και με τη διαδικασία του καθορισμού, περί τα 105.000 άτομα. Άλλοι 21.000 περίπου απέκτησαν την ελληνική ιθαγένεια με τον ίδιο τρόπο από 01.01.2000 έως 31.10.2003. Το ίδιο διάστημα, δηλαδή μεταξύ 1989 και 2003 εκδόθηκαν επίσης περί τις 2.150 πράξεις ανάκλησης της ιθαγένειας.

β. Τρόποι απόκτησης της ιθαγένειας από ομογενείς της πρώην Ε.Σ.Σ.Δ.

Ο κύριος τρόπος απόκτησης της ελληνικής ιθαγένειας από τους εν λόγω ομογενείς, ο οποίος ακολουθήθηκε και συνεχίζει να ακολουθείται, σε μικρότερο, βέβαια, βαθμό μετά τη θέση σε ισχύ των ρυθμίσεων του ν.2790/2000, υπήρξε η διαδικασία του καθορισμού, δηλαδή η διαδικασία της με διαπιστωτική πράξη του αρμόδιου οργάνου της διοίκησης αναγνώρισης της συνδρομής των νομίμων προϋποθέσεων και στοιχείων για την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας από τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα.¹⁹ Βασίστηκε δε, στη διάταξη του άρθρου 1 του Κ.Ε.Ι. («Τέκνο Έλληνα ή Ελληνίδας αποκτά από τη γέννησή του την ελληνική ιθαγένεια») σε συνδυασμό με τις προβλέψεις των Συνθηκών της Λωζάνης (1923) και Άγκυρας (1930), οι οποίες προβλέπουν ότι όσοι ελληνορθόδοξοι χριστιανοί Τούρκοι υπήκοοι εγκατέλειψαν οθωμανικά-τουρκικά εδάφη, είτε μετά είτε προ της 18.10.1912 αντίστοιχα, αποκτούν την ελληνική ιθαγένεια. Οι σχετικές προβλέψεις των ανωτέρω Συνθηκών θεωρήθηκε ότι ισχύουν κατ' αναλογία και για όσους εγκαταλείποντας τα οθωμανικά-τουρκικά εδάφη δεν εγκαταστάθηκαν στην ελληνική, αλλά σε αλλοδαπή επικράτεια.²⁰ Με τον τρόπο αυτό το πεδίο εφαρμογής του Κ.Ε.Ι. διευρύνθηκε για να συμπεριλάβει και ανθρώπους που δεν είχαν ποτέ στο παρελθόν την ελληνική ιθαγένεια με αποτέλεσμα, αναδρομικά από το 1923 ή το 1930 αναλόγως, όλοι αυτοί, και κατά συνέπεια οι κατιόντες τους, να θεωρηθούν έλληνες πολίτες.

Ενόψει, εξάλλου, του αυξανόμενου αριθμού των ερχομένων στην Ελλάδα ομογενών, αλλά και της αδυναμίας προσκόμισης των απαραίτητων για τη διαδικασία του καθορισμού δικαιολογητικών, ο νομοθέτης ήδη από το 1990 με Κοινή Υπουργική Απόφαση (Κ.Υ.Α.), η οποία στο προοίμιό της δικαιολογεί αυτή την επιλογή επικαλούμενη την άμεση και επιτακτική ανάγκη τακτοποίησης για τους «Έλληνες Ποντιακής καταγωγής που έρχονται στην Ελλάδα από τη Σ. Ένωση», όπως τους ονομάζει, επιτρέπει την εγγραφή των ανθρώπων αυτών στα μητρώα αρρένων, δημοτολόγια, και ληξιαρχικά βιβλία, «κατά παρέκκλιση από κάθε γενική και ειδική διάταξη», βάσει των στοιχείων των διαβατηρίων τους.²¹ Προβλέπει, παράλληλα, ότι στοιχεία και γεγονότα, που δεν αποδεικνύονται από το διαβατήριο, μπορεί να αποδεικνύονται ενώπιον κάθε αρχής με υπεύθυνη δήλωση. Με την εγκύκλιο δε, εφαρμογής της ανωτέρω Κ.Υ.Α. η διαδικασία του καθορισμού, ει-

δικά για τις συγκεκριμένες περιπτώσεις, πέρασε στην αρμοδιότητα των Νομαρχιών, ενώ προβλέφθηκαν και περαιτέρω διευκολύνσεις (λ.χ. στη διαδικασία ενώπιον του ειδικού ληξιαρχείου). Αναφορικά, τέλος, με τα δικαιολογητικά η ίδια εγκύκλιος όριζε ως απαραίτητη την προσκόμιση: α) ελληνικού προξενικού διαβατηρίου με θεώρηση παλιννόστησης, β) πιστοποιητικού γέννησης και γ) πιστοποιητικού γάμου του ενδιαφερόμενου και των προγόνων του. Εφόσον οι ενδιαφερόμενοι δεν ήταν κάτοχοι ελληνικού προξενικού διαβατηρίου, ή γενικότερα δεν ήταν δυνατή η υπαγωγή τους στη συγκεκριμένη διαδικασία, τότε, οριζόταν, θα μπορούσαν να ζητήσουν την πολιτογράφησή τους ως ομογενείς σύμφωνα με τον Κ.Ε.Ι.²²

Η ειδική αυτή διαδικασία καθορισμού, που εγκαθίδρυσε η προαναφερόμενη Κ.Υ.Α. και η εγκύκλιος εφαρμογής της, κυρώθηκε μάλιστα με το ν.2130/1993, και ειδικότερα τα άρθρα 6 και 7, που επανέλαβαν ουσιαστικά την παρατεθείσα ανωτέρω ρύθμιση.

Η σημαντικότερη, ωστόσο, πρόβλεψη του ανωτέρω ν.2130/1993 διατυπώθηκε με το άρθρο 4 που εισήγαγε τη δυνατότητα πολιτογράφησης ομογενούς που διαμένει στο εξωτερικό με υποβολή σχετικής δήλωσης στον Έλληνα πρόξενο της χώρας κατοικίας τους. Στην πράξη, και όσον αφορά τους ομογενείς κατοίκους χωρών της πρώην Ε.Σ.Σ.Δ., με τη ρύθμιση αυτή κατέστη δυνατή η τακτοποίηση όσων εξ αυτών διέμεναν στην πρώην Ε.Σ.Σ.Δ. και, για διάφορους λόγους, αδυνατούσαν να προσκομίσουν στοιχεία (λ.χ. εγγραφή στα προξενικά μητρώα ή καταγεγραμμένη εθνικότητα σε σοβιετικό έγγραφο) ικανά να τους υπαγάγουν στη διαδικασία καθορισμού που περιγράφεται πιο πάνω.

Παρά τις προσπάθειες, όμως, τόσο του νομοθέτη, όσο και της διοίκησης, μεγάλος αριθμός ομογενών, διαμενόντων είτε στην Ελλάδα είτε στην αλλοδαπή, όπως τουλάχιστον διατείνονται οι οργανώσεις τους, δεν κατόρθωσε να αποκτήσει την ελληνική ιθαγένεια είτε με καθορισμό, είτε με τη διαδικασία της πολιτογράφησης ομογενούς. Και τούτο, κυρίως, γιατί σε πολλές περιπτώσεις υπήρχε η προηγούμενος αναφερθείσα αδυναμία προσκόμισης δικαιολογητικών, ενώ παράλληλα η διαδικασία της πολιτογράφησης ομογενούς δεν μπορούσε να ανταποκριθεί με επάρκεια στο αίτημα για χορήγηση ιθαγένειας με τρόπο ταχύ και αποτελεσματικό. Έτσι, ο νομοθέτης έκρινε σκόπιμο να προβεί σε νέα ειδική ρύθμιση για την κτήση ιθαγένειας σε ομογενείς από την πρώην Ε.Σ.Σ.Δ. και προχώρησε στην έκδοση του ν.2790/2000, ο οποίος με τη σειρά του τροποποιήθηκε από τους ν.2910/2001 και ν.3013/2002 και υιοθετήθηκε, ως προς τις βασικές του επιλογές, από το νέο Κ.Ε.Ι.

Ο συγκεκριμένος νόμος καθιερώνει, ειδικά για τους ομογενείς από την πρώην Ε.Σ.Σ.Δ., οι οποίοι διαμένουν στις χώρες αυτές, ένα νέο τρόπο κτήσης της ελληνικής ιθαγένειας, ο οποίος, όπως ορίζεται και στην εγκύκλιο εφαρμογής του, συνιστά «*διόμορφη πολιτογράφηση*», αφού όσοι εμπίπτουν στις διατάξεις του αποκτούν την ιθαγένεια όχι από τη γέννησή τους με βάσει τις προβλέψεις του άρθρου 1 του Κ.Ε.Ι., αλλά με ειδική διαδικασία και από της δόσεως του όρκου του έλληνα πολίτη.²³ Η διαδικασία αυτή, εξάλλου, αφορά όσους ομογενείς δεν συγκαταλέγονται στην κατηγορία αυτών που, βάσει των δικαιολογητικών και στοιχείων που κατέχουν, δύνανται να υπαχθούν στη διαδικασία καθορισμού.²⁴ Παράλληλα, οι λοιπές προϋποθέσεις είναι σε γενικές γραμμές αυτές που προβλέπονται και για την συνήθη διαδικασία πολιτογράφησης ομογενούς. Ωστόσο, διαφέρει από τη συνήθη

διαδικασία στο ότι η απόφαση λαμβάνεται από τον Γενικό Γραμματέα της Περιφέρειας και υπάρχει ειδικά και λεπτομερειακά καθορισμένη διαδικασία απόφασης περί της ιδιότητας του ομογενούς. Καθοριστικό ρόλο παίζει η γνωμοδότηση της ειδικής προξενικής επιτροπής, η οποία στην πράξη ακολουθείται και από τα υπόλοιπα εμπλεκόμενα όργανα (ειδική επιτροπή στην Περιφέρεια, Γ.Γ. Περιφέρειας). Η γνωμοδότηση παρέχεται μετά από συνέντευξη και, ενώ στην αρχική διατύπωση του νόμου, στηριζόταν στην «ελληνική καταγωγή» και σε σχετικά και απαριθμούμενα δικαιολογητικά, στη συνέχεια, και με το ν.2910/2001 στηρίζεται σε στοιχεία, χωρίς να τα απαριθμεί, ικανά να αποδείξουν την «ιδιότητα του ομογενούς». Ενδιαφέρον, επίσης, είναι ότι στην αρχική ρύθμιση δεν προβλεπόταν η προϋπόθεση της μη τέλεσης των εγκλημάτων που προσδιορίζει ο Κ.Ε.Ι. Η προϋπόθεση αυτή εισήχθη με το ν.2910/2001. Τέλος, ο ν.2790/2000 προέβλεψε και τη δυνατότητα (προαιρετικά) χορήγησης Ειδικού Δελτίου Ταυτότητας Ομογενούς, όταν η τυχόν χορήγηση ιθαγένειας θα έχει σαν αποτέλεσμα την απώλεια της ιθαγένειας της χώρας προέλευσης και, εφόσον, το επιθυμεί ο ενδιαφερόμενος. Το Ε.Δ.Τ.Ο. χορηγείται υπό τις αυτές προϋποθέσεις και διαδικασία όπως και η ιθαγένεια, πλην της αρμοδιότητας απόφασης που ανήκει στο Υπουργείο Δημόσιας Τάξης, και δίνει δικαίωμα παραμονής και εργασίας.

Με τον ίδιο νόμο, εξάλλου, όπως και με τους προαναφερθέντες μεταγενέστερους δόθηκε, με τρόπο μεταβατικό, δυνατότητα τακτοποίησης με την ίδια περίπου διαδικασία και προϋποθέσεις και για όσους διαμένουν στην Ελλάδα. Ετέθησαν, βέβαια, περιοριστικές προθεσμίες και προϋποθέσεις (λ.χ. καθοριστική η χρονική στιγμή εισόδου στη χώρα και η παραμονή στην Ελλάδα κατά τη δημοσίευση των σχετικών νόμων).²⁵

Με το ν.3013/2002 θεσπίστηκε, τέλος, η αντικατάσταση των 6μηνων βεβαιώσεων κατάθεσης αίτησης για ιθαγένεια ή Ε.Δ.Τ.Ο., οι οποίες δίνουν δικαίωμα παραμονής και εργασίας γι' αυτούς που είναι στην Ελλάδα, με 6μηνες προσωρινές άδειες παραμονής, που επίσης δίνουν δικαίωμα παραμονής και εργασίας, σε όσους κρίθηκαν αλλογενείς και εξακολουθούν να διαμένουν στην Ελλάδα. Οι προσωρινές αυτές άδειες παραμονής ανανεώνονται, μάλιστα, για έναν από τους λόγους του ν.2910/2001 περί αλλοδαπών.

Το ζήτημα της κτήσης ιθαγένειας από τους εν λόγω ομογενείς προκάλεσε συζητήσεις. Υπήρξαν καταγγελίες, διενεργήθησαν εισαγγελικές έρευνες, εκδόθηκαν δικαστικές αποφάσεις για πλαστά πιστοποιητικά και θεωρήσεις, πολλοί μίλησαν για «ελληνοποιήσεις», εισαγγελικό πόρισμα εστάλη στη Βουλή κλπ.²⁶ Ωστόσο, όπως έχει γραφτεί στον αθηναϊκό τύπο, ήδη έχει προαναγγελθεί από το ΥΠ.ΕΣ.Δ.Δ.Α. ότι θα υπάρξουν και νέες ευνοϊκές ρυθμίσεις για τους ενδιαφερόμενους.

2. Η περίπτωση των ομογενών από Αλβανία.

Κι ενώ η πολιτική ιθαγένειας για τους ομογενείς από την πρώην Ε.Σ.Σ.Δ. παρουσιάζεται ιδιαιτέρως ευνοϊκή, δεν συμβαίνει το ίδιο με την άλλη μεγάλη σε αριθμό – ίσως μεγαλύτερη – ομάδα ανθρώπων που ήλθαν στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια με το μεταναστευτικό ρεύμα της εποχής και δεν είναι άλλοι από τους εξ Αλβανίας αφιχθέντες διεκδικώντας την ομογενειακή τους ιδιότητα και την, κατόπιν αναγνώρισης αυτής, απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας.²⁷

Ειδικότερα, οι αρμόδιες κάθε φορά υπηρεσίες, ενώ παρου-

σιάζονται, κυρίως στο παρελθόν, ιδιαίτερα απλόχερες στην αναγνώριση της ιδιότητας του ομογενούς σε αλβανούς πολίτες, όταν πρόκειται για τη χορήγηση ομογενειακών θεωρήσεων εισόδου και νομιμοποιητικών της παραμονής τους στην Ελλάδα εγγράφων (άδεια παραμονής ομογενούς, Ε.Δ.Τ.Ο.), εμφανίζονται ταυτόχρονα άκρως επιφυλακτικές, έως απόλυτα αρνητικές, εφόσον τίθενται ζητήματα ιθαγένειας.²⁸

Αρχικά, πρέπει να τονιστεί ότι ο νομοθέτης δεν έκρινε σκόπιμο να προχωρήσει στην υιοθέτηση ρυθμίσεων αναλόγων του ν.2790/2000 για την με εξαιρετική διαδικασία πρόσδοση της ελληνικής ιθαγένειας στους εξ Αλβανίας ομογενείς. Κατά συνέπεια, όσοι από αυτούς επιθυμούν την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας οφείλουν να το ζητήσουν υπαγόμενοι στη διαδικασία και τις προϋποθέσεις της πολιτογράφησης ομογενούς, που προβλέπουν οι σχετικές γενικές διατάξεις του Κ.Ε.Ι.

Εκτός, όμως, από τις γενικώς παρατηρούμενες δυσλειτουργίες που παρουσιάζει η συγκεκριμένη διαδικασία (καθυστερήσεις, απουσία προθεσμιών, επαναλαμβανόμενη αναζήτηση των ίδιων δικαιολογητικών, αναιτιολόγητο απόφασης) οι ομογενείς από την Αλβανία βρίσκονται αντιμέτωποι με την σχεδόν επισήμως εκπεφρασμένη θέση της ελληνικής Πολιτείας ότι ιθαγένειες δεν χορηγούνται σε ομογενείς που είναι αλβανοί πολίτες πριν εξασφαλιστούν εκ μέρους της αλβανικής πλευράς αξιόπιστες εγγυήσεις ότι η τυχόν χορήγηση ελληνικής ιθαγένειας δεν θα έχει ως συνέπεια την απώλεια της αλβανικής.²⁹ Η θέση αυτή, όπως είναι ευκόλως κατανοητό, τροφοδοτείται από το φόβο ότι, σε αντίθετη περίπτωση, θα επέλθει «ο αφανισμός του ελληνισμού της Αλβανίας και ειδικά της Βορείου Ηπείρου». Να σημειωθεί, εξάλλου, ότι ακραίοι ελληνικοί κύκλοι έχουν εκφράσει επιφυλάξεις ακόμη και για το ενδεχόμενο διπλής ιθαγένειας στηριζόμενοι, ακριβώς, στον ίδιο φόβο και με το επιχείρημα ότι, εάν οι ομογενείς αποκτήσουν την ελληνική ιθαγένεια, ασχέτως εάν θα απωλέσουν ή όχι την αλβανική, με τον καιρό θα εγκαταλείψουν οριστικά τον τόπο καταγωγής τους και άρα «ο ελληνισμός θα θρηνήσει άλλη μία χαμένη πατρίδα». Ο φόβος της «αποψίλωσης του ελληνισμού», ωστόσο, δεν φαίνεται να είναι η μόνη αιτία της αρνητικής στάσης των αρχών στο αίτημα για χορήγηση ελληνικής ιθαγένειας στους αναγνωρισμένους ως εξ Αλβανίας ομογενείς. Η στάση αυτή εξηγείται, επίσης, από το γεγονός ότι, με δεδομένη μια, έστω παρελθούσα, πρακτική αναγνώρισης της ιδιότητας του ομογενούς με τρόπο άλλες φορές επεκτατικό και άλλες διαβλητό,³⁰ θεωρήθηκαν και έγιναν δεκτοί ως ομογενείς, με ασαφή κριτήρια, όπως έχουμε ήδη επισημάνει, αλβανοί πολίτες, οι οποίοι, κατά τους ισχυρισμούς πολλών ελλήνων μειονοτικών, ουδεμία σχέση έχουν με τη μειονότητα. Δεν είναι τυχαίο ότι, ενώ ο πληθυσμός της μειονότητας σε όλη την Αλβανία, περιλαμβανομένων των αστικοποιημένων ομάδων και των μελών μεικτών γάμων, υπολογίζεται ότι, στις αρχές της δεκαετίας του 1990, δεν ξεπερνούσε, στην καλύτερη περίπτωση, τις 160.000 (με παππού ή γιαγιά ελληνικής καταγωγής), μόνο στην Ελλάδα, όπως προκύπτει από πρόσφατα δημοσιεύματα και δηλώσεις αρμοδίων, διαμένουν με Ε.Δ.Τ.Ο. περισσότεροι από 150.000 αλβανοί πολίτες, στους οποίους, βέβαια, περιλαμβάνονται και αλλογενείς σύζυγοι ομογενών.³¹

Ενόψει των παραπάνω παρατηρείται το φαινόμενο οι αιτήσεις των ομογενών από Αλβανία να μην εξετάζονται και να διαρρέεται από τις αρχές ότι οι διαδικασίες έχουν παγώσει έως ότου ξεκα-

θαρίσει το ζήτημα της διπλής ιθαγένειας με την υπογραφή σχετικής συμφωνίας μεταξύ Ελλάδας και Αλβανίας.

Αντί της ιθαγένειας θεσπίστηκε, για πρώτη φορά το 1998 με Κ.Υ.Α., η χορήγηση Ε.Δ.Τ.Ο. «*στους ελληνικής καταγωγής υπηκόους Αλβανίας που βρίσκονται στην Ελλάδα*».³² Τα δελτία αυτά χορηγούνται από τις αρμόδιες αστυνομικές αρχές (Τμήματα Αλλοδαπών), οι οποίες αναζητούν την επιβεβαίωση της «*ελληνικής καταγωγής*» από τα υπάρχοντα στοιχεία (επικοινωνούν και με τις αρμόδιες προξενικές αρχές), είναι τριετούς διάρκειας, ανανεώσιμα ισχυρόνως και χορηγούνται επίσης στους συζύγους και τους κατιόντες των ομογενών, ανεξαρτήτως εθνικής τους καταγωγής, σε αντίθεση με ό,τι συμβαίνει με τους συζύγους κατόχων Ε.Δ.Τ.Ο. από την πρώην Ε.Σ.Σ.Δ., που υπάγονται στις γενικές ρυθμίσεις για την παραμονή συζύγων ομογενών. Προϋπόθεση για τη χορήγηση Ε.Δ.Τ.Ο. είναι ο αιτών να έχει στην κατοχή του ισχυρό διαβατήριο και προξενική θεώρηση. Με την κατάθεση της αίτησης δε, χορηγείται σχετική βεβαίωση δμηνής διάρκειας, ανανεώσιμη ανά δάμηνο, η οποία, όπως και το Ε.Δ.Τ.Ο., παρέχει στον κάτοχο δικαίωμα εισόδου-εξόδου στη χώρα, νόμιμης παραμονής και εργασίας. Τα Ε.Δ.Τ.Ο. ανακαλούνται για λόγους δημόσιας τάξης, ενώ, τέλος, τόσο κατά της απόφασης απόρριψης της αίτησης όσο και κατά της απόφασης ανάκλησης, ο ενδιαφερόμενος έχει δικαίωμα διοικητικής προσφυγής εντός 10 ημερών. Δεν προβλέπεται, ωστόσο, σε αντίθεση και πάλι με τις σχετικές ρυθμίσεις για τους ομογενείς από την πρώην Ε.Σ.Σ.Δ., κάποια διαδικασία ώστε, σε περίπτωση απόρριψης ή ανάκλησης, να αναζητήσει τη νομιμοποίηση της παραμονής του στην Ελλάδα υπαγόμενος στις ρυθμίσεις του ν.2910/2001. Η τελευταία αυτή έλλειψη έχει ιδιαίτερα αρνητικές συνέπειες, εάν αναλογιστεί κανείς ότι αφενός πολλοί από τους ενδιαφερόμενους ζουν επί μακρόν στην Ελλάδα με θεωρήσεις εισόδου και άδειες παραμονής ομογενούς, αφετέρου ότι η εξέταση των αιτήσεων πολλές φορές μπορεί να καθυστερήσει έως και 3-4 χρόνια και στο μεταξύ ο ενδιαφερόμενος, διαμένοντας στην Ελλάδα ως «εν δυνάμει ομογενής» με τη βεβαίωση, έχει δημιουργήσει ισχυρούς δεσμούς και βιοτικές σχέσεις.³³

IV. Συμπέρασμα.

Η διαφορετική αυτή μεταχείριση που παρατηρείται ως προς τα ζητήματα ιθαγένειας μεταξύ των πολυπληθέστερων ομογενειακών ομάδων που προσέφυγαν στην Ελλάδα μετά το 1990 οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι, ενώ η πρόσδοση της ιθαγένειας σε αυτούς που προέρχονται από την πρώην ΕΣΣΔ δεν συνεπάγεται, κατά την άποψη που φαίνεται ότι επικράτησε, «*απώλεια για τον ελληνισμό*», αλλά αντίθετα συνιστά απόδειξη ενδιαφέροντος για την τύχη «*αδελφών Ελλήνων*» και μπορεί να βοηθήσει στην διευθέτηση προβλημάτων εσωτερικού ενδιαφέροντος (λ.χ. εγκατάσταση στη Θράκη), η ίδια πολιτική απέναντι στους εξ Αλβανίας ομογενείς, δεδομένης της γειτνίασης μεταξύ Ελλάδας και Αλβανίας, θα οδηγούσε σε «*προσβολή των εθνικών συμφερόντων*». Η κατάσταση αυτή, όμως, δημιούργησε και δημιουργεί εντάσεις στους κόλπους των εξ Αλβανίας ομογενών, οι οποίοι έχουν φθάσει στο σημείο να εκφράζουν τη δυσφορία τους ακόμη και με διαδηλώσεις.³⁴ Η αντιφατική τους αντιμετώπιση από τις αρχές, οι οποίες από τη μια αποδίδουν, με ιδιαίτερη ευκολία πολλές φορές, την ιδιότητα του ομογενούς σε αλβανούς πολίτες που τη διεκδικούν και ενεργούν έτσι ώστε να τονωθεί και εδραιωθεί η ελ-

ληνική εθνική συνείδηση στον τόπο εγκατάστασης τους, ενώ, από την άλλη, αρνούνται να προχωρήσουν σε μια διαφορετική προσέγγιση στο πεδίο της ιθαγένειας, επικαλούμενες, μεταξύ άλλων ακριβώς αυτή την ίδια τους την πρακτική απόδοσης της ομογενειακής ιδιότητας, κινδυνεύει να οδηγήσει, εάν δεν έχει ήδη οδηγήσει, σε μία κρίση εμπιστοσύνης μεταξύ των ομογενών και της ελληνικής Πολιτείας. Αυτό έχει ως συνέπεια η εργαλειακή αντιμετώπιση τους στο πλαίσιο της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής να εξαντλεί σιγά-σιγά τα όριά της.

Από τα παραπάνω γίνεται αντιληπτή η ανάγκη συνεκτικότερης και συνεπέστερης αντιμετώπισης των ομογενειακών ζητημάτων, ειδικότερα μάλιστα σε ό,τι αφορά τα κριτήρια και τις προϋποθέσεις αναγνώρισης της ιδιότητας του ομογενούς και, κυρίως, την συνακόλουθη πολιτική πρόσδοσης της ελληνικής ιθαγένειας στους ενδιαφερόμενους ομογενείς. Η ανάγκη αυτή θα καθίσταται, τέλος, επιτακτικότερη λαμβάνοντας υπόψη ότι η θεμελιώδης για το ελληνικό δίκαιο ιθαγένειας καταγωγική αρχή θα υφίσταται εντονότερες πιέσεις, και ενδεχομένως ρωγμές, καθώς, δηλαδή, το αίτημα της χορήγησης ιθαγένειας σε αλλοδαπούς αλλογενείς που διαβιούν στην Ελλάδα επί μακρόν και την αντιλαμβάνονται ως τη δεδομένη πολιτική τους κοινότητα θα προβάλλεται πειστικότερα. Στο πλαίσιο αυτό είναι σαφές ότι η εκκρεμότητα της απόδοσης της ελληνικής ιθαγένειας στους ομογενείς από την Αλβανία δεν μπορεί να διαιωνίζεται.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του γερμανικού παραδείγματος, το οποίο για θέματα ιθαγένειας διακρίνει τους αλλοδαπούς σε έχοντες και μη γερμανική καταγωγή και επιφυλάσσει για τους πρώτους σαφώς ευνοϊκότερη μεταχείριση σε σχέση με τους δεύτερους. Βλέπε σχετικά Λ. Μπαλτσιώτης, «*Ιθαγένεια και Πολιτογράφηση στην Ελλάδα της μετανάστευσης: (αντι)φάσεις μιας αδιέξοδης πολιτικής*», σε Μ. Παύλου και Δ. Χριστόπουλος (επιμ.), *Η Ελλάδα της Μετανάστευσης*, Εκδόσεις Κριτική, 2004, σ. 303-337.
2. Για συνοπτική παρουσίαση των ενόμων συνεπειών της διάκρισης ομογενούς-αλλογενούς στο ελληνικό δίκαιο ιθαγένειας βλ. Ι. Βούλγαρης «*Η διάκριση μεταξύ ομογενών και αλλογενών και η επίδρασή της στην απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας*», *Αρμενόπουλος*, 1999, σσ. 1354 -1364
3. Σύνταγμα της Επιδαύρου 1822, Τμήμα Βα, Περί των Γενικών Δικαιωμάτων των κατοίκων της Επικράτειας της Ελλάδος, παράγραφος δα και παράγραφος εα.
4. Βλέπε λ.χ. Σύνταγμα του Άστρους του 1823, Τμήμα Βα, Κεφάλαιο Βα, Περί των Πολιτικών Δικαιωμάτων των Ελλήνων, παράγραφος βα και παράγραφος ιβ. Επίσης, Σύνταγμα της Τροιζήνας του 1827, Κεφάλαιο Γα, Περί το Δημόσιον Δίκαιον των Ελλήνων, άρθρο 6 και Κεφάλαιο Δα, Περί Πολιτογραφήσεως, άρθρα 30-35.
5. Ηγεμονικό Σύνταγμα του 1832, Κεφάλαιο Βα, Δημόσιον ή Κοινόν Δίκαιον των Ελλήνων, παράγραφος 3, Περί Πατριογραφήσεως και Πολιτογραφήσεως, άρθρο 26.
6. Αστικός Νόμος του 1856, άρθρο 15 εδ. βα, «*Πας δε ο θέλων να πολιτογραφηθή, οφείλει να δηλώση την περί τούτου θέλησίν του εις την δημοτικήν αρχήν του τόπου, εν ω θέλει να καταστήση την κατοικίαν του, και μετά την δήλωσιν να κατοικήση εν Ελλάδι, εάν μεν ήναι ομογενής επί δύο, εάν δε ήναι αλλογενής επί τρία έτη [...]*».
7. Βλέπε Δ. Χριστόπουλος «*Περιπέτειες της Ελληνικής Ιθαγένειας: Ποιος (δεν) έχει τα "προσόντα" να είναι Έλληνας;*», *Θέσεις*, τεύχος 87, 2004, σ. 61-90, και ιδίως σ. 78-84.
8. Σχετικά Δ. Χριστόπουλος, «*Η Ελλάδα της ομογένειας: από μητέρα-πατρίδα, καπιταλιστική μητρόπολη*», *Μειονότητες στην Ελλάδα*, Επιστημονικό Συ-

- μπόσιο (7-9 Νοεμβρίου 2002), Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας (ιδρυτής: Σχολή Μωραΐτη), Αθήνα 2004, σσ. 431-456.
9. Βλέπε χαρακτηριστικά άρθρα 2-11 ν.2790/2000 και Κοινές Υπουργικές Αποφάσεις υπ' αριθμ. 96629/22220/02 (ΦΕΚ Βα 1287/03-10-2002) και 14979/2004 (ΦΕΚ Βα 1510/07-10-2004), που αφορούν τα εν λόγω αιτήματα των προερχόμενων από τις χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης ομογενών.
 10. Είναι, βέβαια, αυτονόητο ότι η οι κατά καιρούς αντιφατικές προσεγγίσεις και η εργαλειακή, πολλές φορές, αντιμετώπιση του ζητήματος της αναγνώρισης της ομογενειακής ιδιότητας δημιουργεί σύγχυση, κυρίως στους ενδιαφερόμενους πληθυσμούς. Ενδεικτικά αναφέρονται οι περιπτώσεις των προερχόμενων από την Αντιόχεια της Τουρκίας ορθόδοξων ή των βλαχόφωνων ορθόδοξων Αλβανών, των οποίων η ομογενειακή ιδιότητα άλλοτε αναγνωρίζεται και άλλοτε αμφισβητείται από τις αρμόδιες ελληνικές αρχές με επιλεκτική επίκληση πότε της ύπαρξης ή έλλειψης ελληνικής καταγωγής και πότε της ύπαρξης ή έλλειψης ελληνικής εθνικής συνειδήσης. Βλέπε σχετικά Λ. Μπαλτσιώτης, ο.π., «Ιθαγένεια και Πολιτογράφηση...», ό.π., σ. 303-337.
 11. Για τον ορισμό της έννοιας, τα κριτήρια και τις διαφορετικές προσεγγίσεις βλέπε αναλυτικά Ζ. Παπασιώπη-Πασιά, *Δίκαιο Ιθαγένειας*, 4η Έκδοση, Εκδόσεις Σάκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, σελ. 32 επ. και Δ. Χριστόπουλος, «Περιπέτειες της Ελληνικής Ιθαγένειας...», ό.π., σ. 61-90, και ιδίως σ. 66-70.
 12. Υπουργείο Εσωτερικών, Εγκύκλιος 121559/1960, «Περί της έννοιας των εν των Κώδικι Ελληνικής Ιθαγένειας όρων "ομογενής και αλλογενής"».
 13. Υπουργείο Εσωτερικών, Εγκύκλιος 32090/10643/1993 με Θέμα «Αναλυτικές οδηγίες για την πολιτογράφηση ομογενών αλλοδαπών, κατοίκων εξωτερικού».
 14. Υπουργείο Εσωτερικών, Εγκύκλιος 79174/16211/2001 με Θέμα «Τροποποιήσεις του Ν.2790/2000 σχετικά με την κτήση της Ελληνικής Ιθαγένειας από ομογενείς της πρώην Σοβιετικής Ένωσης».
 15. ΥΠ.ΕΣ.Δ.Α., Εγκύκλιος 102744/2709/28-01-2005 με Θέμα «Νέος Κώδικας Ελληνικής Ιθαγένειας».
 16. Υπ' αρ. πρωτ. 10805/15-06-2004 αναφορά στο Συνήγορο του Πολίτη. Σχετικά επίσης και αναφορές υπ' αρ. πρωτ. 3173/23-02-2005 και 5870/07-04-2005 στην ίδια Αρχή.
 17. Βλέπε λ.χ. τις περιπτώσεις των ομογενών Τουρκίας, Αλβανίας (Ο.Τ.Α.), οι οποίοι από το 1976 και έως πρόσφατα, ενώ αναγνωρίζονταν ως ομογενείς, ωστόσο, δεν αποκτούσαν την ελληνική ιθαγένεια. Το ίδιο δε, συμβαίνει με τους Κύπριους έως σήμερα. Το αντίθετο συμβαίνει με τους ομογενείς λ.χ. από Η.Π.Α. ή Αυστραλία. Σχετικά σε Δ. Χριστόπουλος, «Η Ελλάδα της ομογένειας...», ό.π., σ. 431-456, και ιδίως σσ. 438-446 και Λ. Μπαλτσιώτης, ο.π., και ιδίως σ. 312-318.
 18. Το 50% εξ αυτών προέρχεται από τη Γεωργία, 20% από το Καζακστάν, 15% από τη Ρωσία, 6% από την Αρμενία και 3% από την Ουκρανία. Ως προς το επίπεδο γνώσης της ελληνικής γλώσσας δε, 14% δηλώνει πολύ καλά, 34% καλά, 45% μέτρια και 6% καθόλου. Τα στοιχεία αντλούνται από: Γενική Γραμματεία Παλιννοστούντων Ομογενών, Υπουργείο Μακεδονίας-Θράκης, «*Η ταυτότητα των παλιννοστούντων ομογενών από την πρώην Ε.Σ.Σ.Δ. Απογραφικά στοιχεία Ελλάδας, Μακεδονίας, Θράκης, Απτικής*», Θεσσαλονίκη, 2000.
 19. Βλέπε Ζ. Παπασιώπη-Πασιά, *Δίκαιο Ιθαγένειας*, 4η Έκδοση, Εκδόσεις Σάκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, σσ. 162-165.
 20. Βλέπε Υπουργείο Εσωτερικών, Εγκύκλιος υπ' αρ. πρωτ. 34205/1990 με θέμα «Καθορισμός Ιθαγένειας ομογενών Ποντιακής καταγωγής από ΕΣΣΔ και εγγραφή τους στα Μητρώα Αρρένων, Δημοτολόγια, Ληξιαρχικά βιβλία κλπ» και Εγκύκλιος υπ' αρ. πρωτ. 69381/4396/1999 με θέμα «Έλεγχος δικαιολογητικών περιπτώσεων καθορισμού ιθαγένειας». Επίσης, Λ. Μπαλτσιώτης, ο.π., σ. 303-337, ιδ. σ. 322.
 21. Υπ' αρ. 24755/06-04-1990 Κοινή Υπουργική Απόφαση των Υπουργών Προεδρίας της Κυβέρνησης, Εσωτερικών και Εθνικής Άμυνας.
 22. Εγκύκλιος υπ' αρ. πρωτ. 34205/1990 του Υπουργείου Εσωτερικών, ο.π.
 23. ΥΠΕΣΔΔΑ, Εγκύκλιος υπ' αρ. πρωτ. 79174/10913/18/2000 με θέμα «*Κτήση της Ελληνικής Ιθαγένειας από ομογενείς της πρώην Σοβιετικής Ένωσης*».
 24. Δεν αφορά επίσης πολιτικούς πρόσφυγες και όσους είναι εγκατεστημένοι σε τρίτες χώρες.
 25. Βλέπε λ.χ. άρθρο 8 του ν.2790/2000 και 76 παρ.6 του ν.2910/2001. Σχετικά και ΥΠΕΣΔΔΑ, Εγκύκλιοι υπ' αρ. πρωτ. 79174/23425/17-10-2002, αλλά και, εντελώς πρόσφατα, 79174/221/08-03-2005.
 26. Εισαγγελικό Πόρισμα Ντογιάκου προς τον Πρόεδρο της Βουλής των Ελλήνων.
 27. Για τη γενικότερα, και όχι μόνο στα ζητήματα ιθαγένειας, διαφοροποιημένη μεταχείριση των ομογενών από Αλβανία σε σχέση με αυτούς που προέρχονται από τις χώρες της πρώην ΕΣΣΔ βλέπε Ειδική Έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη προς το ΥΠΕΣΔΔΑ με θέμα τα προβλήματα που εντόπισε η Αρχή στις διατάξεις του ν.2910/2001, καθώς και τις προτάσεις της για την επίλυσή τους, Δεκέμβριος 2001.
 28. Συνολική παρουσίαση των ζητημάτων που αφορούν την είσοδο, διαμονή, ένταξη, ιθαγένεια κλπ των ομογενών από Αλβανία: Μίλτος Παύλου, «Οι Έλληνες της Αλβανίας στην Ελλάδα», σε Κ. Τσιτσελίκης & Δ. Χριστόπουλος (επιμ.) *Η Ελληνική Μειονότητα της Αλβανίας*, ό.π., σ. 265-309.
 29. Δ. Χριστόπουλος, «Περιπέτειες της Ελληνικής Ιθαγένειας...», ό.π., σ. 61-90, και ιδίως σ. 85-87.
 30. Περιπτώσεις χρηματισμού κλπ έχουν προκαλέσει στο παρελθόν πολλές συζητήσεις και δημοσιεύματα στον αθηναϊκό τύπο.
 31. Για τον αριθμό των μελών της μειονότητας βλέπε Λ. Μπαλτσιώτης, «Η ελληνική μειονότητα της Αλβανίας: μια προσπάθεια προσέγγισης σε μια μεταβατική κοινωνία» σε Κ. Τσιτσελίκης & Δ. Χριστόπουλος (επιμ.) *Η Ελληνική Μειονότητα της Αλβανίας*, ό.π., σ. 45-125, και ιδίως σ. 64-84, ενώ για τον αριθμό των ΕΔΤΟ βλέπε *Καθημερινή*, 12/11/2004.
 32. Υπ' αρ. 4000/3/10-ε από 15-04-1998 Κοινή Υπουργική Απόφαση, η οποία αντικαταστάθηκε με την υπ' αρ. 4000/3/10-λε από 30-05-2001 επίσης Κ.Υ.Α. Ακολουθείται το καταγωγικό κριτήριο. Επιβεβαιώνεται ότι η καταγωγή συνιστά προϋπόθεση για την αναγνώριση της ιδιότητας του ομογενούς.
 33. Πρέπει να σημειωθεί ότι στο μεταξύ, και μετά την παρούσα ανακοίνωση, εκδόθηκε και ισχύει ήδη η υπ' αριθμ. 4000/3/10-δα από 09-05-2005 Κ.Υ.Α. Η νέα απόφαση, χωρίς να υιοθετεί ουσιαστικά διαφορετική προσέγγιση σχετικά με τα ζητήματα προϋποθέσεων χορήγησης Ε.Δ.Τ.Ο., αρμοδιότητας και διαδικασίας, προβλέπει, ωστόσο, ότι τα νέα Ε.Δ.Τ.Ο. μπορούν να εκδίδονται με διάρκεια ισχύος έως και δέκα (10) έτη.
 34. Δημοσιεύματα στον αθηναϊκό τύπο (Μάιος 2003 και Δεκέμβριος 2004). βλέπε και Μ. Παύλου, «Οι Έλληνες της Αλβανίας στην Ελλάδα...», ό.π., σε Κ. Τσιτσελίκης & Δ. Χριστόπουλος (επιμ.) *Η Ελληνική Μειονότητα της Αλβανίας*, ό.π., σ. 265-309, και ιδίως σ. 301-302. Χαρακτηριστική επίσης των διαθέσεων των εξ Αλβανίας ομογενών είναι και η ημερίδα με θέμα «*Απόδοση ιθαγένειας στους Έλληνες Βορειοηπειρώτες – Ιστορική δικαίωση και πολιτική επιλογή*», που διοργανώθηκε στις 15/05/2005 από τη Συντονιστική Επιτροπή Αγώνα.